

відсутність залежності між загальним фінансовим результатом та фінансовим результатом від основної діяльності → модель рентоорієнтованої поведінки.

2. Якщо точки сконцентровані навколо осі, яка йде від нижнього лівого кута до верхнього правого – це пряма залежність між досліджуваними показниками, тобто рівним змінам середніх значень фінансового результату від основної діяльності відповідають приблизно рівні зміни середніх значень загального фінансового результату. Отже, пріоритетним у формуванні загального фінансового результату є основний (виробничий) напрямок діяльності → модель виробничоорієнтованої поведінки.

3. Якщо точки сконцентровані навколо відповідної лінії: параболи, гіперболи, показникової функції, степеневі функції, логарифмічної функції – це криволінійна (непряма) залежність між досліджуваними показниками, тобто рівним змінам середніх значень фінансового результату від основної діяльності відповідають нерівні зміни середніх значень загального фінансового результату. Очевидним є поєднання усіх видів діяльності із змінною їх пріоритетності або пропорційності, що свідчить про відсутність прямого зв'язку між загальним та виробничим фінансовим

результатом → модель змішаної поведінки.

Окреслені результати констатують, що критерієм математичної інтерпретації моделей економічної поведінки підприємств є обрана форма зв'язку, яка адекватно емпіричним даним визначає тип функції. Надалі за допомогою кореляційно-регресійного аналізу розраховуються параметри обраної аналітичної форми зв'язку (рівняння регресії) між досліджуваними показниками та встановлюється міра тісноти зв'язку між ними. Слід відзначити, що значення коефіцієнта кореляції визначає силу зв'язку і одночасно є індикатором вибору більш адекватної форми зв'язку, яка виражається за допомогою відповідного рівняння регресії. Відтак, доцільно відокремити наступні положення:

– якщо прямий зв'язок є достатньо сильним – це є підтвердженням виробничоорієнтованої поведінки підприємства, в протилежному випадку – вибір форми зв'язку не є вірним: необхідно повторно побудувати кореляційне поле – результатом чого буде виявлено криволінійний зв'язок;

– якщо криволінійний зв'язок є достатньо сильним – це є підтвердженням змішаної поведінки підприємства, в протилежному випадку – вибір форми зв'язку не є вірним або взагалі відсутнє кореляційне поле.

УДК 502.33 : 631

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ

Ходаківський Є. І. – д.е.н., професор

Житомирський національний агроекологічний університет

Одним із головних критеріїв еколого-економічної оцінки сучасних підходів до аграрного природогосподарювання є принцип забезпечення екологічної безпеки. При цьому методи господарювання повинні зводити до мінімуму негативні впливи сільськогосподарського виробництва та сприяти відтворенню природного потенціалу агроєкосистем. В той же час відсутність комплексного підходу до формування інституціонального середовища процесу екологізації знижує ефективність застосування того чи іншого інструменту в системі забезпечення екологічної безпеки аграрного виробництва. Тому дуже важливим є удосконалення механізму, який забезпечує екологічну безпеку в аграрному секторі, в тому числі, розробка інструментів і методів регулювання екологічних ризиків. Одним із методів попередження й покриття екологічних ризиків, що поєднує в собі як відшкодування збитку, так і здійснення превентивних заходів, є

їхнє страхування.

Загроза виснаження природних ресурсів і погіршення екологічної ситуації в аграрному секторі економіки має тенденцію до розширення через впровадження переважно інтенсивних технологій сільськогосподарського виробництва, нерозвиненість інституціональної основи природоохоронних заходів, відсутність або обмежене використання природозберігаючих технологій, низьку екологічну культуру.

Одним із суттєвих недоліків вітчизняної практики забезпечення екологічної безпеки є те, що велика частина фінансових потоків спрямовується в основному на відшкодування збитку, який виник унаслідок прояву екологічних ризиків. Але як показує зарубіжний досвід, ефективнішим є фінансування системи превентивних заходів поряд із відшкодуванням заподіяної шкоди. Наявність низки екологічних ризиків у сфері аграрного виробництва зумовлює необхідність використання сучасних фінансових інструментів мінімізації та нейтралізації їхньої

дії на агроєкосистеми.

Дієвішим ринковим фінансовим інструментом у сфері забезпечення екологічної безпеки є екологічне страхування. Специфікою страхування екологічних ризиків у сучасних умовах є формування попиту і пропозиції, що відбувається здебільшого за рахунок інструментів державного впливу. Так, розвиток страхування екологічних ризиків почався саме після прийняття нормативних актів у сфері охорони навколишнього природного середовища, що посилюють заходи відповідальності за його забруднення у вигляді відшкодування екологічного збитку. Одним із вагомих кроків у напрямі удосконалення економічних механізмів розвитку екологічного страхування була директива Європейського парламенту й Ради Європи «Про екологічну відповідальність щодо запобігання і ліквідації шкоди навколишньому середовищу» (2004) [1]. Важливим принципом даної Директиви є запобігання потенційним збиткам за допомогою системи превентивних заходів.

Сутність страхування екологічних ризиків проявляється через дві основні функції: ризикову та відтворювальну. Ризикова функція полягає в перерозподілі страхового фонду, створеного в розпорядженні страхових компаній (об'єднань страховиків) при реалізації екологічних ризиків. При відтворювальній функції забезпечується захист майнових інтересів юридичних і фізичних осіб, а також держави компенсацією завданої майнової шкоди та виплатою збитків у разі заподіяння шкоди життю постраждалих фізичних осіб [2, с. 47].

Основні завдання страхування екологічних ризиків сільськогосподарської діяльності спрямовані на розробку напрямів підвищення екологічної безпеки в аграрному секторі економіки, що передбачає: вдосконалення законодавства у сфері страхування екологічних ризиків; стимулювання інноваційної діяльності в агросфері; налагодження міжнародних відносин у сфері охорони навколишнього природного середовища; розвиток страхового ринку в цілому.

Відшкодування шкоди, завданої докільню в результаті сільськогосподарської діяльності (грунт, вода, повітря, флора, фауна), відбувається фінансуванням витрат на заходи з ліквідації наслідків і з відновлення агроєкосистем. Як приклади відновлювальних заходів можна навести такі: рекультивация земель, очищення водойм, розведення птахів, риб, тварин, заліснення тощо. Загальна економічна ефективність від проведення заходів

екологічного страхування складається з ефективності компенсаційних та превентивних заходів, що проводяться в рамках пропонованої системи екологічного страхування. Компенсаційні заходи здійснюються лише в разі настання страхової події, превентивні заходи реалізуються в будь-якому випадку. До природоохоронних заходів у рамках страхування екологічних ризиків можуть належати будь-які заходи, які підприємства зазвичай відносять до природоохоронних [3].

При всіх перевагах страхування екологічних ризиків у процесі сільськогосподарської діяльності як інструменту фінансово-економічної безпеки, достатнього поширення в аграрному секторі економіки України воно ще не набуло.

Однією з визначальних цілей страхування екологічних ризиків є захист фінансових інтересів сільськогосподарських товаровиробників, які постраждали в результаті реалізації екологічних ризиків, відшкодуванням (попередженням) збитків, завданих агроєкосистемі. З метою реалізації вказаної мети система страхування екологічних ризиків в агросфері має виконувати низку завдань: виявлення потенційних джерел екологічних ризиків у результаті сільськогосподарської діяльності; оцінка ймовірності реалізації екологічних ризиків; розрахунок потенційного екологічного збитку (середньої очікуваної величини, максимально допустимого розміру для господарюючого суб'єкта); компенсація збитку, завданого в результаті дії природного і техногенного характеру, а також шкоди від забруднення суб'єктами сільськогосподарської діяльності; формування системи запобіжних заходів, а також стимулювання учасників страхових відносин із метою проведення превентивних заходів [3]; фінансування природоохоронної діяльності.

Вважаємо, що екологічні загрози та ризики, які виникають у процесі сільськогосподарської діяльності, займають значні позиції в системі чинників екологічної безпеки в аграрному секторі економіки. Як новий методологічний базис розвитку системи екологічного страхування запропоновано концепцію багатофункціональності страхування екологічних ризиків, визначальною метою якого є захист фінансових інтересів сільськогосподарських товаровиробників, що постраждали в результаті реалізації екологічних ризиків.

Загалом запропоновані рекомендації щодо розвитку страхування екологічних ризиків

сільськогосподарської діяльності, в тому числі алгоритм еколого-економічного обґрунтування природоохоронних заходів у процесі страхування, дають змогу знизити негативні

впливи на агроєкосистеми й забезпечити еколого-економічну стійкість сільськогосподарського товаровиробника.

Список використаних джерел:

1. Directive 2004/35/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage II Official Journal of the European Union 30.04.2004.
2. Harnahoeva I. A. Osnovnye napravlenija razvitija strahovanija jekologicheskikh riskov v Rossii / L. A. Harnahoeva // Izvestija Irkutskoj gosudarstvennoj jekonomicheskoi akademii. – 2009. - №4(66). – S. 46-49.
3. Грановська Л. М. Екологічне страхування ризиків водогосподарської діяльності на меліорованих землях: [монографія] / Л. М. Грановська, Р. А. Кисельова. – Херсон: Гринь, 2012. – 252 с.

УДК 330.837:330.341.1

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ І РОЗРОБОК У СЕКТОРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Краус Н. М. – д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник відділу економіки та фінансів ДННУ «Академія фінансового управління» (м. Київ)

В поточному 2017 році уряд неодноразово піднімав питання, щодо створення Ради з розвитку інновацій, завдання якої полягатиме в підтримці науки й реалізації важливих проектів у реальному секторі економіки. До того ж, прем'єр-міністр України В. Гройсман на парламентських слуханнях та засіданнях уряду систематично наголошував, що варто більше приділяти уваги дослідженням і розробкам, всіляко підтримувати національну освіту і науку та створити модель, яка могла б швидко, якісно і ефективно перетворювати їх (освіту і науку) на реальний якісний, новітній український продукт [1, с. 3].

За даними Міністерства освіти і науки України, за кошти державного бюджету мають можливість навчатися 54 % випускників шкіл 2017 року. Зокрема, збільшено обсяги державного замовлення бакалаврів на природничі, технічні та аграрні спеціальності. За освітньо-кваліфікаційним рівнем (ОКР) «молодший спеціаліст» обсяг держзамовлення становить 57 тисяч 175 місць, «бакалавр» – 82 тисячі 146 місць, «магістр» – 62 тисячі 231 місце. Загалом же держава виділила кошти на підготовку 212 тисяч 373 фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів. Забезпечено 7 тисяч 405 місць для майбутніх вчителів-предметників. Загалом за галуззю «Освіта» передбачено 12 315 бюджетних місць. В аспірантурі безкоштовно зможуть навчатись 4 422 аспіранти (4 409 – в 2016 році), в докторантурі – 468 докторантів (493 в 2016 році) [2, с. 1].

Сфери вищої освіти та наукової і науково-технічної діяльності дезінтегровані. На сектор вищої освіти припадає лише 7 %

фінансування досліджень і розробок у нашій країні. У самій вищій школі на дослідження і розробки припадає менше 3,5 – % загальних видатків на її утримання, натомість, у країнах ОЕСР – близько 30 – %. За попередніми розрахунками, питома вага загального обсягу витрат у ВВП становила 0,48 %, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,16 %. За даними 2015 р., частка обсягу витрат на НДР у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,03 %. Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Швеції – 3,26 %, Австрії – 3,07 %, Данії – 3,03 %, Фінляндії – 2,90 %, Німеччині – 2,87 %, Бельгії – 2,45 %, Франції – 2,23 %; меншою – у Кіпрі, Румунії, Латвії та Мальті (від 0,46 % до 0,77 %).

Бюджет – головне джерело фінансування державних довго-, середньо- та короткострокових програм НДДКР, створення й придбання нової цивільної техніки та технології. Держава постає також у ролі підприємця, розміщуючи на державному ринку контракт на НДДКР, і висуває наступні вимоги до корпорацій – постачальників нової техніки та технології або науковим центрам-виконавцям програми НДДКР: ефективне використання державних фінансових ресурсів, раціоналізація промислового й технологічного виробництва; застосування сучасних методів управління; активне здійснення державної політики міжгалузевої та внутрішньогалузевої передачі технології – упровадження в економіку новітніх зразків техніки та технології, стимулювання НТП; перепідготовка та перекваліфікація кадрів; постійна реконструкція виробництва чи його модернізація, якщо це пов'язано з виконанням держзамовлень у сфері науки, техніки та НТП.